

M26

MÁNDI PÉTER

KÖNYVESBOLT NYÍLT
MEDGYESEGYHÁZÁN

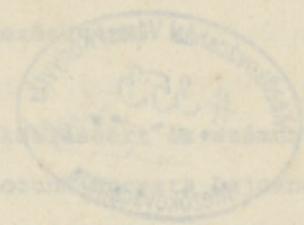
MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVTERJESZTŐK EGYESÜLÉSE

420

MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS KÖNYVTERJESZTŐK EGYESÜLÉSE
PIACKUTATÓ CSOPORT

MÁNDI PÉTER

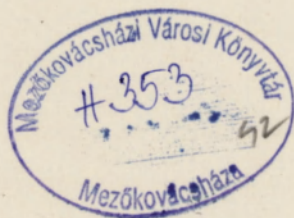
KÖNYVESBOLT NYÍLT MEDGYESEGYHÁZÁN

BUDAPEST, 1979

HELYTORTÉNET 419

A vizsgálatot vezette:
V. Kulcsár Júlia

2009 AUG. 24

ISBN 963 7002 20 0

Felelős kiadó:
Zöld Ferenc, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők
Egyesülésének igazgatója
Készült az OMKDK házi nyomdájában.
Felelős vezető: Janoch Gyula

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A vizsgálat támogatásáért és a tevékeny közreműködésért ezuton mondunk köszönetet a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat igazgatójának, Preszter Sándornak és munkatársainak.

A szervezési munkában elsősorban a Fejlesztési Osztály dolgozói voltak segítségünkre. A forgalmi adatokat a vizsgálat céljainak megfelelő csoportosításban, Csapó Lászlóné főosztályvezető bocsátotta rendelkezésünkre.

A helyi forgalmi adatok részletes közléséért és számos fontos információért köszönettel tartozunk Kucsera Lajosnének, a medgyesegyházi bolt vezetőjének, Karsai Mihály könyvbizománynak, Fejes Jánosnének a mezőkovácsházi és Karkus Zsuzsannának, a tótkomlói ÁFÉSZ könyvesbolt vezetőjének.

KÖNYVESBOLT NYILT MEDGYESEGYHÁZÁN

Bevezetés

Ritkán nyilik alkalom megvizsgálni, miképp változtatja egy új könyvesbolt megjelenése a vásárlást. Elvonja a forgalmat más boltoktól, bizományosoktól, vagy új keresletet teremt. Feltehető, hogy minden bolt nyitása előidézi e kettős következményt, ám hogy milyen arányban ezt nem tudjuk, legfeljebb találgatjuk, sejtjük. Bolttal jól ellátott környéken azért felesleges új boltot nyitni, mert túlnyomórészt csak átterelné a forgalmat, többletet alig hozna. Ellátatlan környék új boltja feltehetően új keresletet teremt, és kulturáltabb ellátást tesz lehetővé ezáltal, hogy megkönnyíti és ezáltal gyakoribbá teszi a könyvesboltok felkeresését, illetve a kis választékot kínáló bizományosoktól áttereli a forgalmat a gazdagabb választékot kínáló árusítási forma felé.

Minél érintetlenebb a terület ahol az új bolt nyílik, annál jobban lehet tanulmányozni hatását. Másutt persze nem is érdemes ezt tanulmányozni, hiszen új szortiment boltot könyvterjesztő vállalatunk még hosszú ideig csak rosszul ellátott területeken fognak nyitni.

Ezért amikor a vizsgálat terve felmerült, az Egyesülés piackutató csoportja a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalattal együttműködve egy olyan boltnélküli községet keresett, ahol a közeljövőben boltot akartak nyitni. Így lett a vizsgálati terep az addig könyvesbolt nélküli Medgyesegyháza.

Teljes érintetlenségről persze itt se beszélhetünk, hiszen Magyarországon a könyvnélküli községekbe is sok csatornán keresztül jut el az olvasnivaló. Bizományosok működnek, akik a környező községek állami és földműveszövetkezeti boltjaiból hozzák a könyveket, a község lakói falun belüli vagy kívüli munkahelyükön az üzemi bizományosoktól vásárolnak, meglátogatják a környező városok és községek könyvesboltjait, postán rendelnek, stb. Így hát még a boltnélküli községekben nyíló bolt esetében is tudnunk kell, hogy jelentős lesz a forgalom átterelő hatás.

A vizsgálat első szakasza a bolt megnyitása előtti vásárlási szokásokat tárta fel, a második a bolt megnyitása utáni helyzetet rögzítette. Először történt hazánkban ilyen célkitűzésű és ezt a módszert alkalmazó vizsgálat, de a külföldi irodalomból sincs tudomásunk hasonlókról. Így hát egy kis kísérletnek értékelhető, aminek módszerbeli tanulságait más hasonló felméréskor majd hasznosítani lehet.

A vizsgálati elgondolás lényege 90 család két ízben történő megkérdezése volt. Először 1975-ben két hónappal a bolt megnyitása előtt keresték fel a kérdezőbiztosok lakásukon a község családjai közül véletlenszerűen kiválasztottakat, majd ugyanezen családokat 1977-ben két évvel a bolt nyitása után. A kérdés feladata az volt, hogy a forgalmi adatokon túl a község reakcióit is megismerhessük. A forgalmi adatok ugyanis csak durva tájékoztatást tudnak adni, semmit sem árulnak el például arról, hogy a község lakói a szegedi, gyulai, békésabai, mezőkovácsházi boltokban, vagyis a községen kívül mennyit vásárolnak. A vásárlók feleletei sem adhatnak persze pontosan számszerűsíthető adatokat, a válaszaikból mégis látni fogjuk-kirajzolódik a boltnyitás okozta változások anatómiája.

E felméréseket kiegészítette a megyesegyházi boltban 1977-ben végzett vizsgálat. Ennek módszere az volt, hogy a vevők kérdőíveket kaptak és ezeket otthon töltötték ki, majd postán küldték meg közvetlenül az Egyesülés piackutató csoportjának címére.

Mielőtt a felmérések eredményeire rátérnénk, vegyük szemügyre mit mutatnak a könyvszakmai adatszolgáltatás adatai.

I. A forgalom mennyiségi és szerkezeti változásai a szakmai adatszolgáltatás alapján

A Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat két év leforgása alatt három új boltot nyitott Békés megyében: Gyulán 1973 novemberében, Mezőberényben 1974 áprilisában és Medgyesegyházán 1975 szeptemberében. Ezek egy Békéscsabát övező 15-30 km-es körzetben helyezkednek el. A két régi békéscsabai bolt nem sinylette meg közvetlen környékének hálózatbővítését. Az új boltok belépése ellenére forgalmukat évről évre növelték. Ime az öt bolt és a békésmegyei állami könyvkereskedelem összesített forgalmának adatsora 1972-1977-ig.

A Békés megyei állami könyvkereskedelem forgalma

1000 R.

Boltok	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Békéscsaba /152. bolt/	3.157	3.794	4.351	4.657	5.296	6.454
Békéscsaba /153. bolt/	2.802	3.588	4.123	4.890	5.595	5.865
Gyula	-	290	2.809	3.334	4.054	4.375
Mezőberény	-	-	1.301	2.821	2.900	3.084
Medgyesegyháza	-	-	-	147	651	790
Békésmegye összesen:	5.959	7.672	12.584	15.849	18.496	20.568

1972 és 1977 között a két régi bolt megkétszerezte az eladási értéket, a megyében pedig több mint háromszorosára növekedett az állami szektor könyvforgalma. A hálózatbővítés tehát mind vállalati mind általános kulturális szempontból sikeresnek bizonyult. A megyében már nemcsak egyetlen városban, Békéscsabán, hanem ettől északra Mezőberényben, keletre Gyulán és délre Medgyesegyházán is van az országos hálózatot működtető Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalatnak szaküzlete.

Térjünk rá ezek után a medgyesegyházi boltra és nézzük meg, vajon belépése miképp érintette a környező földművesövekhez

könyvesboltok forgalmát. Megnyitása előtt elsősorban a mezőkönyvácsházi és tótkomlói szövetkezeti bolt bizományosai látták el könyvvel a község lakóit. Mit mutatnak a három bolt forgalmi adatai.

2. Tábla.

Három bolt könyvforgalma

1000 Ft.

Boltok	1974	1975	1976	1977
Medgyesegyházi állami könyvesbolt	-	147	651	790
Mezőkövácsházi ÁFÉSZ könyvesbolt	1.410	1.904	2.167	2.089
Tótkomlói ÁFÉSZ könyvesbolt	1.274	1.583	1.782	1.751

1974-hez képest a két földműves szövetkezeti bolt 2.684 ezer Ft-ról 3.840 ezer forinttra emelte forgalmát, vagyis 1.156 ezer forinttal, miközben Medgyesegyházán 790 ezer Ft. forgalmat elérő új bolt nyílt. 1976 és 1977 között azonban a két szövetkezeti bolt forgalma kissé csökkent, mégpedig 109 ezer forinttal, a medgyesegyházié kissé nőtt, 139 ezer forinttal.

Mindhárom bolt forgalmában jelentős a bizományi eladás szerepe. A forgalmi változások és az egymásra hatás elemzése a passzázs és bizományosi eladás adatainak különválasztását kívánja.

3. Tábla

A három bolt passzázs és bizományosi forgalma

Boltok	1974	1975	1976	1977
P A S S Z Á Z S				
Medgyesegyházi állami könyvesbolt	-	123	508	453
Mezőkovácsházi ÁFÉSZ könyvesbolt	389	590	541	569
Tótkomlói ÁFÉSZ könyvesbolt	285	322	351	351
B I Z O M Á N Y O S I				
Medgyesegyházi állami könyvesbolt		24	143	337
Mezőkovácsházi ÁFÉSZ könyvesbolt	1.021	1.314	1.626	1.520
Tótkomlói ÁFÉSZ könyvesbolt	989	1.261	1.431	1.400

A passzázs forgalmat 1974-ről 1975-re mindkét szövetkezeti bolt növelte, noha a főszézon elején, 1975. szeptemberében a megyesegyházi bolt is megkezdte működését.

1975-ről 1976-ra, amikor már a megyesegyházi bolt egész évben üzemelt, a két földműves szövetkezeti boltnak stagnált a passzázs forgalma. 1976-ról 1977-re kissé emelkedett ugyan, de oly jelentéktelen mértékben, hogy ezt is stagnálásnak kell minősítenünk.

Ugyanekkor a megyesegyházié szintén kissé csökkent, 55 ezer forintra. Ezt a csökkenést azonban többszörösen ellensúlyozta a bizományosi forgalom 194 ezer forintos emelkedése. És ebben az esztendőben a két földműves szövetkezeti bolt bizományosi forgalma 137 ezer forintra csökkent! A két ellentétes irányú változás között van összefüggés: ekkor váltott át több Medgyesegyházán élő bizományos a két szövetkezeti boltról a helyi boltra. Korábban ugyanis, amikor még nem volt önálló boltja a községnek, ehhez a két bolthoz kapcsolva működtek. A megyesegyházi bolt nyitásával e szálak nem szakadtak el azonnal. Kb. egy év kellett hozzá, hogy az átrendeződés végbe menjen.

A két szövetkezeti bolt bizományosi forgalmának változásában persze nemcsak a megyesegyházi bolt hatása nyilvánul meg.

A mezőkovácsházi bolt bizományosi forgalmából 1975-ben például a hét Medgyesegyházán dolgozó bizományos 198 ezer forintot forgalmazott, ami bizományosi eladásának nem több, mint 1/6-a. A tótkomlói bolt pedig 1974-ben 73 ezer forintot adott el Medgyesegyházán öt bizományosa révén, 1975-ben már csak két medgyesegyházi bizományosa volt, és azok mindössze 33 ezer forintot forgalmaztak.

A mezőkovácsházi boltról a legnagyobb forgalmat lebonyolító, és három kisebb forgalmu bizományos vált le 1976-ról, 1977-re, és ez mintegy 150 ezer forint forgalomkiesést okozott. Ennek jó része a medgyesegyházi bolt forgalmába ment át. Ugyanekkor a szövetkezeti szektor korántsem szorult ki Medgyesegyházáról. A mezőkovácsházi ÁFÉSZ könyvesbolt 1977-ben majd 100 ezer forintnyi bizományosi forgalmat ért el Medgyesegyházán.

A változások iránya - hogy tudniillik a bizományosok a saját községük boltjához szerződnek át - alapjában véve egészséges jelenség, hiszen könnyebbé teszi a bizományosok munkáját, javítja könyvbeszerzési lehetőségeiket, és ezáltal jobban szolgálja a vevők érdekeit. Az érintett földművesszövetkezeti boltokat pedig arra ösztönzi, hogy a még ellátatlan községek felé forduljanak, és igyekezzenek itt behozni azt,

amit a megyesegyházi versenytárs belépésével vesztek. Így válhat többszörös áttételeken keresztül egy bolt nyitása valamely távolabb eső rosszul ellátott terület jobb könyvellátásának előmozdítójává! Az 1977. évi adatok erről még nem tanuskodnak, ez a bizományosok elvesztésének esztendeje volt a mezőkovácsházi földművesövetkezeti bolt számára, reméljük a következő évek igazolni fogják gondolatmenetünket.

Bármilyen érdekes is a boltok egymásra hatása, a bizományosok mozgása és mindezek lecsapódása a két kereskedelmi szektor forgalmában az igazán fontos kérdés a lakosság ellátásának színvonala. Az alábbiakban a megyesegyházi lakosság sokcsatornás könyvvásárlásait fogjuk összegezni.

4. Tábla.

Könyveladás Medgyesegyházán

1000 R.

	A medgyesegyházi bolt forgalma					A mezőkovácsházi és tótkomlói ÁFÉSZ bolt Medgyesegyházán működő nyosainak forgalma	Helyi bizományosok eladás	Helyi könyveladás		
	Összesen /2+3/	Passzázs forgalom	bizományosi eladás						Összesen /4+6/	Összesen /2+7/
			Összesen /4+5/	helybeni eladás	más községekben történő eladás					
	1	2	3	4	5	6	7	8		
1973	-	-	-	-	-	193	193	193		
1974	-	-	-	-	-	287	287	287		
1975	147	123	24	18	6	230	248	371		
1976	651	508	143	92	51	198	290	798		
1977	790	453	337	225	112	94	319	772		

A 4. táblából az utolsó oszlop tartalmazza a legfontosabb közművelődési információt. A medgyesegyházi könyvvásárlók az uj bolt hatására 2 1/2-3-szor annyit vásároltak helyben mint a bolt nyitása előtti években. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a medgyesegyházi családok ennyivel bővítették volna könyvvásárlásaikat, hiszen a környező városok, községek boltjaiban is vevők voltak. A teljeskörű könyvvásárlás alakulásáról a kérdező felmérés alapján tájékozódunk, erről a következő fejezetben fogunk beszámolni./

Érdekes adatot közöl az utolsó előtti oszlop is; noha 1976-ban és 1977-ben már a helyi boltban is lehet könyvhöz jutni, a helybeli bizományosok eladása nem csökkent, sőt némileg emelkedett. Fontos kulturális eredményről tájékoztat az 5. oszlop, arról tudniillik, hogy az uj bolt a környező boltnélküli községekben jelentős és növekvő forgalmat ért el, tevékenysége tehát már túllépa helyi igények jobb kielégítésén.

1976-ról 1977-re az új bolt forgalmának növekedése a bizományos gárda megszervezésének és megerősítésének köszönhető. A helyben működő bizományosok 133 ezer, a más községekben működők 61 ezer forinttal több forgalmat értek el,

együttesen 194 ezer forinttal emelték egyik évről a másikra a medgyesegyházi bolt bizományosi eladását. A bolti forgalom mégiscsak 141 ezer forinttal több az előző évinél, mert 55 ezer forinttal csökkent a passzázs eladás. Ez úgy véljük, átmeneti jelenség, és abból fakad, hogy a bolt életének e kezdeti szakaszában a bizományosok megnyerése, jó ellátása volt a legfontosabb üzletpolitikai teendő. Ezt a feladatot sikeresen megoldották, és ez megnyitja az utat a következő évek helyes üzletpolitikájához, mely a bizományosokhoz kapcsolódó vásárlóközönség megőrzése mellett, a passzázs forgalom növelésére fog törekedni.

A bizományosi forgalomból a helyben működőket kiemelve /4. és 6. oszlop/ azt látjuk, hogy a helyi bolt bizományosai 133 ezer forinttal többet, a két ÁFESZ bolt bizományosai 104 ezer forinttal kevesebbet forgalmaztak. A már fentebb említett, alapjában véve helyes irányu személyi és forgalmi átcsoportosítások révén a helyi bizományosok a helyi bolttal a hátuk mögött könnyebben és gyorsabban tudják majd az igényeket kielégíteni.

A forgalmi adatok elemzéséből feltáruló kép tehát öröndetes változásról tanuskodik. A község életében végre megjelent az állandóan nyitvatartó könyveladási szervezet, a maça kirakatával, könyvvel teli polcaival, mely képes bemutatni az újdonságokat, és minden korábbinál gazdagabb választékot kínál.

1977-ben a községben vásárolt könyvek 60 százaléka már itt, magában a boltban jutott a könyvvásárlók, könyvarátok kezébe.

II. Változások a medgyesegyházi családok könyvvásárlásában.

A kérdezései vizsgálat eredményei

1. A mintasokaság összetétele

Medgyesegyháza 5.300 lakosu község. A községen belül a mezőgazdasági termelőszövetkezet, két kisipari termelőszövetkezet, szolgáltatóipari, kereskedelmi egységek, a közigazgatás, az iskola, az egészségügy, stb. adnak munkaalkalmat. Az ingázók zöme Gyulán, Békéscsabán, Orosházán dolgozik.

A medgyesegyházi lakosság foglalkozási összetétele követi az országos tendenciát; az aktív kereső családfőknek 1975-ben 22 százaléka, 1977-ben 18 százaléka volt mezőgazdasági fizikai dolgozó. A többiek is sok szállal kötődnek a mezőgazdasághoz: a helyi ipari tevékenység, a közigazgatás, a szolgáltatások, a szellemi dolgozók munkája jórészt a mezőgazdaság ipari-szolgáltatási háttérét képezi. Az egyes családok életében a mezőgazdasággal való kapcsolat még közvetlenebbül jelenik meg, a

család egyik-másik keresőjének mezőgazdasági foglalkozásában, a család mezőgazdasági természetű melléktevékenységében /állattartás, kertészkedés/ és az abból származó kiegészítő jövedelemben, időszakos mezőgazdasági munkavállalásban stb. nyilvánul meg.

A megkérdezett családok száma mintegy 100 volt 1975-ben és 1977-ben. A feldolgozásban az a 90 család szerepel, ahol mindkét alkalommal sikerült értékelhető interjút készíteni. A családokat véletlenszerűen választották ki a felmérés irányítói; a megkérdezettek magas aránya - a megyesegyházi családok kb. 7 százaléka - biztosítja a főbb megállapítások reprezentatív jellegét. A csoport társadalmi, demográfiai összetétele 1975-ről 1977-re kismértékben változott, tükrözve a kétesztendő időszak életkori és társadalmi változását, mozgását.

5. Tábla.

A családfők foglalkozása

Családok száma=100		
Foglalkozási csoport	1975	1977
Alkalmazotti, értelmiségi	14	15
Nem mezőgazdasági foglalkozásu szakmunkás	26	26
Nem mezőgazdasági foglalkozásu betanított és segédmunkás	22	20
Mezőgazdasági fizikai dolgozó	18	13
Nyugdíjas	20	26
Összesen:	100 /90/	100 /90/

6. Tábla.

A családfők iskolai végzettsége

Családok száma=100

Iskolai végzettség	1975	1977
Középiskola, vagy magasabb 8 általánosnál több, de befejezett középiskolánál kevesebb	13	14
8 általános	28	31
8 általánosnál kevesebb	46	41
Összesen:	100 /90/	100 /90/

7. Tábla.

A családfők életkora

Családok száma=100

Életévek	1975	1977
- 35	28	28
36 - 45	15	17
46 - 60	33	32
61 -	24	23
Összesen:	100 /90/	100 /90/

8. Tábla.

A család egy főre jutó jövedelme

Családok száma=100

Forint	1975	1977
- 1000	43	25
1001 - 1500	29	31
1501 - 2000	18	23
2001 -	10	19
Nem válaszolt	-	2
Összesen:	100 /90/	100 /90/

Az összetétel a jellegzetes falusi arányokat mutatja. Az adatok jelzik, hogy évről-évre emelkedik a lakosság iskolázottságának szintje. A nominális jövedelmek nagyfokú növekedéséből arra következtethetünk, hogy a megyesegyházi lakosság életszínvonala jelentősen javult e két év leforgása alatt.

2. Könyvolvasás, családi könyvtárak, könyvvásárlás

A megyesegyháziak könyvhöz és olvasáshoz való viszonyát sokoldalúan vizsgálta a felmérés. A könyvtárgyűjtési és vásárlási szokásokban a bolt megnyitása óta eltelt másfél esztendőben bekövetkező módosulások meg-

ragadására a 90 családra kiterjedő minta alkalmasnak bizonyult.

Az egyének olvasási szokásainak leírására és a változások érzékeltetésére az időtávlat és a minta nem elegendő, de ez nem is volt célja vizsgálatunknak. /A falusi lakosság olvasási és vásárlási szokásainak rendszeres leírására egy nagyobb mintával dolgozó másik felmérésünkkel vállalkozunk./ A megyesegyházi vizsgálat arra keresett választ, hogy mit jelent a könyvesbolt egy olyan község életében, ahol ezelőtt az nem volt, és hogyan módosítja az új bolt a könyvszerzési szokásokat. Röviden azonban mégis bemutatjuk az olvasás gyakoriságáról szerzett adatainkat is.

Az olvasási szokások bemutatására ezalkalommal olyan mutatót alkalmaztunk, mely a család minden 10 éven felüli tagját, így a 90 családban majdnem 300 fő olvasói magatartását tükrözi.

/A következő táblákban szereplő 1975-ös és 1977-es adatok a két vizsgálati szakaszt jelzik és nem az éves adatokat foglalják össze. Az 1975-ös időpont a bolt megnyitása előtti állapotot

rögzíti, és az 1977-es is évközi helyzetről számol be. Így pl. az utolsó 1 év vásárlásai, amiről később fogunk szólni, nem az 1975-ös és az 1977-es év vásárlásairól ad képet, hanem az első esetben kb. 1974 közepe és 1975 közepe közti 12 hónapról, illetve a második esetben egy 1976-ról 1977-re átnyúló esztendőről./

9. Tábla

A családok olvasási gyakorisága⁺

Családok száma=100

Olvasási gyakoriság mutatója	1975	1977
0	13	14
Alacsony	31	25
Közepes	42	39
Magas	14	22
Összesen:	100	100

Két év során a nem olvasó családok aránya változatlan maradt.

Ez természetes is, mivel ezeknek a családoknak tagjai csaknem kizárólag alacsony iskolázottságu, idős, paraszti származásu

+ A mutató képzésekor a család 10 éven felüli tagjainak olvasási gyakoriságát vettük figyelembe. A rendszeres olvasás pontértéke 5, az időnkénti olvasás pontértéke 3, a nagyon ritka olvasásé 1 volt. A pontértékek összegét egy főre vetítve a következő kategóriákat alakítottuk ki: 0/a családban senki sem olvas/; alacsony /0-1,9/; közepes /2,0 - 3,9/; magas /4,0-5,0/

emberek. A többi kategóriában átsorolódások mentek végbe, ezek az olvasás gyakoriság növekedéséről tanuskoznak. A sokat olvasó családok aránya /magas szint/ 14-ről 22 %-ra nőtt.

Az összesítő arányok mögött a foglalkozás és iskolai végzettség szerint jelentős különbségek találhatók. A következő táblázat az olvasási gyakoriság mutatóit a családfő iskolai végzettsége szerint tartalmazza.

10. Tábla

A családok olvasási gyakorisága

Olvasási gyakoriság mutatója	A családfő iskolai végzettsége		
	8 ált-nál kevesebb	8. ált.	középiskola vagy magasabb
		1975	
O	29	5	-
Alacsony	32	36	13
Közepes	29	54	40
Magas	10	5	47
		1977	
O	34	5	-
Alacsony	28	28	6
Közepes	28	44	47
Magas	10	23	47
Összesen:	100	100	100

Az 1975-ös és 1977-es összehasonlító táblázat alapján a következő főbb tanulságokat vonhatjuk le.

- A családfők iskolai végzettsége szerinti nagy eltérések mindkét évben megmutatkoznak.
- Az olvasási gyakorisági mutató 0 szintjén /vagyis olyan családokban, ahol senki sem olvas/ az 1977-es adatok a korábbihoz képest semmilyen elmozdulást nem mutatnak /ld. 9. táblázatot/.
- Nem változott az olvasás gyakorisága a legalacsonyabb iskolai végzettségű, tehát a 8 általánosnál kevesebbet végzett családfők környezetében sem.
- A 8 általánost, illetve legalább középiskolát végzettek családjában erősödött az olvasás pozíciója. Leglátványosabb ez a 8 általánost végzett családfők környezetében, ahol a magas szint 5 százalékról 23 százalékra nőtt.

Nyilvánvaló, hogy ezt nem lehet egyszerűen az új könyvesbolt hatásának tulajdonítani, valószínűleg más falvakban is végbenent hasonló változás, de feltehető, hogy a könyvesbolt, mint olvasmányközvetítő katalizátor, hozzájárult ennek felerősödéséhez.

A jelenségben közrejátszik az is, hogy e két utóbbi csoportban zömmel az aktív, teljes családok - dolgozó szülőkkel és tanuló gyermekekkel - találhatók; míg a 8 általánosnál kevesebbet végzett családfők csoportjában az átlagosnál jóval nagyobb mértékben az inaktív, olvasási szokásaiban nehezen mozduló idős emberek.

Mekkorák a családi könyvtárak Mezőgyesegyházán?

11. Tábla.

Családi könyvtárak kötetszáma

Családok száma=100

Kötetek száma	1975	1977
Nincs könyv	12	10
- 20	19	13
21 - 50	20	22
51 - 100	19	16
101 - 200	18	16
201 -	12	23
Összesen:	100	100
	1901	1901

Megint a sor két szélén találunk lényegeset jelző változást. A legkevesebb könyvvel rendelkező két csoport /könyv nélküliek és legfeljebb 20 könyvesek/ aránya 31 százalékról 23 százalékra csökkent, a 200 kötetnél nagyobb könyvállománnyal rendelkezők hányada 12 százalékról 23 százalékra változott.

A könyvvásárlásról az alábbi tábla ad felvilágosítást.

12. Tábla.

Az utolsó 12 hónapban vásárolt kötetek

Családok száma=100

Forint	1975	1977
0	32	32
- 100	12	5
101 - 200	11	9
201 - 500	22	25
501 - 1000	12	12
1001 -	11	17
Összesen:	100	100
	/90/	/90/

A nem vásárlók aránya változatlan, a vásárlók azonban határozottan növelték könyvre fordított kiadásukat. Ezt megint a szélső adatok mutatják legszemléletesebben: a 100 forintig terjedő vásárlások aránya alaposan lecsökkent, az 1000 forint felettieké viszont jelentősen nőtt. Ez azt is jelzi, hogy számos család lépett magasabb kategóriába. Tudniillik ahol változatlan arányt találunk /pl. 501-1000 forintos csoportban/, ott is felfelé kuszó mozgás ment végbe: az 1975-ben ide tartozó családok közül többen átlépték az 1000 forint feletti határt, és helyüket a két évvel korábban még 201-500 forintos csoportba tartozó családok foglalták el.

A bemutatott válasz arányok fontos információt hordoznak. A nem vásárlók csoportja nehezen befolyásolható; eddig sem volt kontaktusuk a könyvesboltokkal, könyvbizománycsokkal; az új bolt megjelenése ezért érdeklődésükön kívül eső életmódjukat nem érintő, számukra idegen esemény volt. A boltnyitás önmagában nem volt képes áttörni társadalmi helyzetükből, iskolázottságuk alacsony szintjéből stb. fakadó vásárlási tartózkodásukat. Ám akik könyvvásárlók voltak, azok reagáltak az új adottságra, felfigyeltek a boltra, éltek a könnyebb vásárlás lehetőségével. Itt azonnal mutatkoztak vásárlási többletben jelentkező eredmények, míg a nem vásárlók között feltehetően csak hosszabb távon lehet számítani a könyvek világhoz való kismértékű közeledésre.

1977-ben elhangzott a kérdés "Mióta a faluban is van könyvesbolt, több könyvet vásárolnak?" A válaszok igazolják az eddigi megállapításokat.

13. Tábla .

A könyvvásárlás változása, az új bolt nyitása óta

Családok száma= 100

Változás

Jóval többet vásárol	13
Valamivel többet vásárol	29
Ugyanannyit vásárol	17
Kevesebbet vásárol	9
Nem vásárol	32

Összesen: 100
/90/

Ha a nem vásárlóktól eltekintünk, a fennmaradt 68 százaléknyi könyvvásárló család 4/5-e a bolt hatására /vagy a bolttól függetlenül?/ változtatott vásárlási magatartásán, és a legnagyobb csoport/ a valamivel többet vásárlóké/ ezt pozitív irányba lépte. A vásárlók 1/5-e élt igazán az új lehetőséggel, a "jóval többet" vásárlók csoportja.

A változásokat immár több oldalról is becserkésztek. Sejtjük, hogy ebben az új boltnak nem kis szerepe volt. Most lépünk tovább, vegyük szemügyre a vásárlási színhelyeket, vizsgáljuk meg a községen kívüli és a községen belüli beszerzési források szerepét.

3. Könyvvásárlás helyben és a községen kívül

A kérdezőbiztosok mindkét vizsgálati szakaszban részletesen kikérdezték a családokat, mely könyveket vásárolták az utolsó egy évben, és ezeket hol, falun belül vagy kívül, melyik boltban, melyik bizományostól szerezték be. Mit mutatnak az összefoglaló adatok?

14. Tábla.

Vásárló és nem vásárló családok

	Családok száma	
	Vásárolt	Nem vásárolt
1975-ben	61	29
1977-ben	63	27
Ebből mindkét évben	/55/	/21/

A következő összeállításban már csak a vásárló családokkal foglalkozunk.

/ E témánál áttérünk a válaszok abszolút számban való közlésére, ennél ez lesz az érthetőbb, áttekinthetőbb./

15. Tábla.

Községeen belüli és kívüli vásárlási színhelyek említésének száma; a vásárolt könyvek mennyisége

	1975		1977	
Színhelyek	vásárlási színhelyek említésének száma	vásárolt könyvek száma	vásárlási színhelyek említésének száma	vásárolt könyvek száma
Községeen belül	52	574	85	910
Községeen kívül	47	407	23	336
Összesen:	99	981	108	1246

Némi magyarázatot kíván a megemlített vásárlási színhelyek fogalma. Az 1977-es 108 említés azt jelenti, hogy az ez évben vásárló 63 család átlagosan 1,7 beszerzési forrást vett igénybe.

/Általában több alkalommal./ Tehát például egyes családok csak a helyi boltban vásároltak, mások a helyi boltban és egy bizományosnál, megint mások a helyi boltban és egy békecsabai boltban, stb. Az 1,7-es átlagból következik, hogy kevesebb a csak egy helyen vásárló családok száma, mint a két vagy több helyen vásárlóké.

Összhangban eddigi megállapításainkkal és adatainkkal jelentősen nőtt a vásárolt könyvek száma, és ezen belül különösen a helyben vásároltaké. Igen fontos adalék, hogy a falun kívüli vásárlások csak kis mértékben csökkentek[†].

Mit mutatnak még a vásárló családok válasza? A beszerzési források említéséből /és a vállalati és bolti adatszolgáltatásból is/ tudjuk, hogy a bolt megnyitása után sem csökkent a Medgyesegyházán működő árusítóhelyek száma. Továbbra is 10-12 helyen lehet könyvet venni. Önálló bizományosnál, a közművelődési könyvtárban, ÁFÉSZ boltokban, és 1977 közepe óta a Művelődési Házban is.

[†] Nem állítjuk, hogy az emlékezet alapján közölt utolsó egy évbeli vásárlások darabszáma és színhelyek szerinti megoszlása ugyanolyan pontos és megbízható adat, mint a vállalati statisztikák. De tendenciákra következtethetünk belőlük, különösen, ha más kérdésekre kapott válaszok is alátámasztják mondánivalójukat. Éppen ezért a 15. tábla vizsgálatunk szempontjából nagy jelentőségű adatait reális tendencia ábrázolásának tekintjük.

A helyi bolt nem sorvasztotta el ezeket, nem is lenne érdeke, hiszen az általa ellátott bizományosok több-letforgalmat hoznak számára, közelebb viszik a könyvet a vevőhöz esetenként mintegy kiterjesztve a nyitvatar-tási időt /például a Művelődési Házban vasárnapokra, esti órákra/.

Mi magyarázza, hogy a falun kívüli vásárlás a bolt nyi-tása után is jelentős maradt. Erre a konkrét vásárlási helymegjelölések adnak magyarázatot. Az interjualanyok a békéscsabai, szegedi, debreceni, hódmezővásárhelyi, ma-kói, mezőkovácsházi, budapesti boltokat, az üzemi könyv-terjesztőket, stb. említették vásárlási színhelyként. Ezek a válaszok a megyesegyháziak mozgási körzetét vázolják fel. A megyesegyháziak megszokták, hogy jártukban-kel-tükben meglátogassák a boltokat, könyveket vigyenek haza.

Ezt a magatartást a helyi bolt megnyitása után sem változ-tatták meg. Valószínűleg a jövőben sem fogják elkerülni más vá-rosok könyvesboltjait és nagyon szűklátókörű felfogás lenne, ha ezt valaki nehezményezné. Egyébként is ez a ma-gatartás és nem az egy bolthoz tapadás jellemzi a tipikus

könyvvásárlót. Így például a budapesti könyvbarátok leg-
többje sem létesít monogám viszonyt valamely könyvesbolt-
tal. Lehet törzsvevője az egyiknek, de attól még más üz-
letbe is szeret benézni, szakboltba is, szortiment boltba
is. Ne csodálkozzunk rajta, ha a községi bolt mellett más
községek és városok boltját is látogatják a medgyesegyházi-
ak és bizzunk benne, hogy ezt a jószokásukat a jövőben is
megtartják.

Az arányok persze alaposan módosultak. A bolt nyitása előtt
a községen kívüli vásárlások a községen belüliek 71 %-át ér-
ték el; a bolt hatására 37 %-osra csökkent ez az arány.

A helyi és községen kívüli vásárlási megoszlás ismeretében
hozzávetőleges értékadatokat is számíthatunk a 4. táblá-
ban található forgalmi tévyszámokból kiindulva. A 4. táb-
la utolsó oszlopa tartalmazza a helyi eladások összesítését.
Ez a boltnyitás előtti évben 1974-ben 287 ezer R; 1977-ben
772 ezer forint volt. Előbbihez 71 százalékot, utóbbihoz
37 százalékot hozzáadva azt az eredményt kapjuk, hogy a med-
gyesegyháziak a boltnyitás előtt 490 ezer, utána 1058 ezer
forint értékben vásároltak, vagyis kerekén kétszer annyit
költöttek könyvre. Ekkora forgalomfelfutást semmi mással nem
magyarázhatunk, csakis egyedül az új bolt hatásával.

4. Vélemények az új boltokról

Az 1977-es felméréskor a kérdések egy része az új bolt szerepe, munkája iránt érdeklődött. Ekkor már két esztendeje működött a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat szaküzlete, így a közönség bőséges tapasztalatot gyűjthetett.

A vásárló családok majd mindegyike említette, hogy szokott a könyvesboltban vásárolni. A vásárlók 1/3-a a falun belül, másutt is vett könyvet. A községen kívül a vásárló családok fele szokott könyvet beszerezni.

Arra a kérdésre, hogy melyik a legfőbb beszerzési hely, a 16. tábla ad tájékoztatást.

16. Tábla.

A legtöbbet vásárló családtag legfőbb beszerzési forrása a családfő iskolai végzettsége szerint

Vásárló családok száma=100

Isk.végz.	Helyi k.bolt	Helyi biz.	Községen kívüli boltok, bizományosok	Összesen
Középsz. v. magasabb	69	-	31	100 /13/
8 ált.több, de befej. köz.isk-nál kevesebb	73	27	-	100 /11/
8 ált.	62	29	9	100 /21/
8 ált-nál kevesebb	59	35	6	100 /17/
Összesen:	65	24	11	100 /62/

A helyi bolt tehát a vásárlók 2/3-ánál első számú beszerzési színhellyé vált, de jelentős maradt a bizományosok szerepe, a vásárló családok 1/4-e elsősorban tőlük szerzi be könyvet. A községen kívüli beszerzés a magasabb végzettségűek számára a legfontosabb. Egyébként ez a réteg a legkevésbé bizományos párti, közülük senki sem helyezte a bizományosokat az első helyre: boltban szeretnek vásárolni, községen belül, vagy kívül. A bizományosok az alacsonyabb végzettségűek körében töltenek be fontos szerepet. E rétegben a községen kívüli vásárlások csak kevés családnál jutnak főszerephez.

A megkérdezettek a bolt nyitását szinte kivétel nélkül hasznosnak tartják. Arra a kérdésre, hogy miért? - két típusú választ adtak. A nagyobb választékot szinte mindenki megemlítette; a helybeli kényelmesebb beszerzést is sokan méltányolták. Többben hivatkoztak a fiatalok, a gyermekek jobb ellátására.

A bolt kirakatát a megkérdezettek 85 %-a szokta nézegetni. Ez felülmúlja a könyvvásárlók és könyvolvasók körét, de alacsonyabb a sajtót olvasók csoportjánál.

/Két nyugdíjascsaládfővel rendelkező család kivételével valamilyen sajtóorgánum, időnként minden családba eljut./

A megkérdezettek 63%-a/ ekkora a könyvvásárló réteg/ már járt a boltban. Az alábbi válaszarányok tanúsága szerint a boltot elég sűrűn keresik fel.

17. Tábla.

Mikor járt utoljára a helyi könyvesboltban?

A boltba járó családok száma=100

Pár napja,	
legfeljebb egy hete	31
1 - 4 hete	38
1 - 3 hónapja	19
Régebben	12

Összesen: 100
/58/

A bolt választékára a kérdőív négy válaszlehetőséget adott.

18. Tábla.

Milyen a bolt választéka?

A boltba járó családok száma=100

Nagyon jó	38
jó	42
Kielégítő	20
Nem megfelelő	-

Összesen: 100
/58/

Az ítélet egészében véve kedvező. Viszonylag kislevegű könyvesboltban nehéz ennél jobb választást elérni a nagyvárosok nagy boltjait ismerő közönségtől.

A bolti vásárlók 1/3-a említette, hogy volt eset amikor nem kapta meg a kívánt könyvet. A hiánylistán pedagógiai könyvek, Széchenyi Zsigmond, Berkesi, Fekete István munkái, a Pillangó, Kresz könyv, TV antenna szerelésről szóló könyv, Petőfi összes művei, NDK utikönyv, stb. szerepelnek.

A bolti eladók munkáját jónak, megfelelőnek tartják a látogatók.

Egy kérdés azt kívánta felderíteni, otthonosan érzik e magukat könyvesboltjukban a megyesegyháziak.

19. Tábla.

Van-e olyan alkalom, hogy csak nézelődni megy be a könyvesboltba?

A könyvesboltba járó családok száma=100

Igen /gyakran/	24
Igen /ritkán/	31
Nem	45
Összesen:	100

/58/

Tisztes eredmény, hogy a vásárlók több mint felétől nem idegen a "csak nézelődő" magatartás. Idővel pedig a gyakran nézelődők, már most sem lebecsülendő aránya is növekedhet.

Az egyik kérdés kifejezetten felszólította az interjú alanyokat, nyilatkozzanak mi tetszik leginkább az új boltban, és mi az amit leginkább hiányolnak. Ime a válaszok.

2o. Tábla.

Mi tetszik leginkább az új boltban?

A boltba járó családok száma =100

A megfelelő választék	35
A kulturált környezet	64
Az előzékeny kiszolgálás, az eladók felkészültsége	16
Nincs válasz	12

Összesen: 127⁺

/74/

+

Egy vevő több választ is adhatott.

A kifogások iránt érdeklődő kérdésre adott válaszok legfőbb pozitívuma, hogy a megkérdezettek 71 százaléka nem hiányolt semmit; mindössze 17 bíráló megjegyzés hangzott el. Ebből 11 a választékot kifogásolta, 3 fő a boltot tartja tulságosan kicsinek, két vevő a prospektusok hiányát említi, 1 pedig az eladók munkáját kifogásolta.

Az összkép tehát igen kedvező, a vásárlók jó bizonyítványt állítottak ki a boltról és dolgozóiról.

- . -

A felmérés során a családok olvasási, kulturális szokásairól sok válasz gyűlt össze, és ezek különböző társadalmi, demográfiai csoportosításban rendelkezésre állnak. A boltban végzett kiegészítő felmérés mind a vásárlók társadalmi-demográfiai összetételéről, mind az új boltról formált véleményekről sok adatot, tény tartalmaz. Ezek közzétételétől most mégis eltekinthetünk. A megyesegyháziak olvasási, kulturális magatartása, és ennek összefüggései a demográfiai, társadalmi ismérvekkel, összecsengetve a hasonló környezetben végrehajtott felmérések megállapításaival. Ezért ennek kérdésről-kérdésre haladó kifejtését olvasóink ismétlésnek éreznék.